

Ντίνος Χριστιανόπουλος «Δημάς»

Το ποίημα ανήκει στη συλλογή Εποχή των ισχνών αγελάδων (1950). Στα ποιήματα αυτής της συλλογής, ο ποιητής χρησιμοποιεί πρόσωπα κυρίως από την εποχή των πρώτων χριστιανικών χρόνων («Ο εκατόνταρχος Κορνήλιος», «Η Μαγδαληνή», «Άνθρωποι της Λαοδικείας» κ.ά.). αλλά και την αρχαία εποχή («Αντιγόνη υπέρ Οιδίποδος»), που τα εκμεταλλεύεται, για να αποδώσει σύγχρονες καταστάσεις και συμπεριφορές.

Δημάς Παύλω δεσμίω εν Ρώμη χαίρειν·

Είναι η τέταρτη φορά που επιχειρώ να σας γράψω,
μέσα σε τούτο το πολυθόρυβο μπαρ με το ράδιο να παίζει σουίγκ
και το κορίτσι να με κοιτάει παραξενεμένο.

Συχνά θυμούμαι την εν Χριστώ ζωή, τους αδελφούς εν Κυρίω,
με ταραζει η νοσταλγία, με διαλύει.

Όλοι με θεωρούν ευτυχισμένο καθώς με βλέπουν με το χακί,
το περίστροφο στα δεξιά, να βαδίζω γεμάτος αυτοπεποίθηση,
στη Μπάρα, στα θέατρα, στα ζαχαροπλαστεία, στα γυμναστήρια.

Όμως νιώθω καλά την τερηδόνα να προχωρεί.

Τι τα θέλετε, κύριε, τι τα θέλετε,
εμείς που γνωρίσαμε μικροί το Χριστό ζούμε τώρα τη θλίψη·
χάσμα γαρ μέγα εστήρικται μεταξύ ημών και υμών.

Όπου να γυρίσω, με σκοτώνει το παράπονό σας:

Δημάς μ' εγκατέλιπεν αγαπήσας τον νυν αιώνα.

Κι όμως νιώθω παράταιρος μέσα στον κόσμο αυτό,
σαν κλασική μουσική σε ταβέρνα.

Κι όταν ανοίγω το άλμπουμ με τα εικόνια που μας κάμναν
πλανόδιοι ζωγράφοι σ' εξορμήσεις ιεραποστολικές,
δεν ξέρω αν θα 'θελα να επιστρέψω, είναι τόσο οδυνηρή
η εποχή της φρόνησης, θα 'θελα μόνο
να ξεριζώσω με τα χέρια μου τη μνήμη.

Τάχα θα βάλω πια τις χώρες μου σε κάποια τάξη;

Και πώς μες στ' αδιέξοδο έξοδο να 'βρω;

1. Δημάς: Φίλος και συνεργάτης του αποστόλου Παύλου στην αρχή, απαρνήθηκε αργότερα το χριστιανισμό, και απαρνήθηκε τον Παύλο, όταν φυλακίστηκε.

2. «Χάσμα γάρ μέγα εστήρικται μεταξύ ημών και υμών». ΚΔ Λουκ. 16,26. Σύ δέ ὀδυνᾶσαι· καί ἐπί πᾶσι τούτοις μεταξύ ἡμῶν και υἰῶν χάσμα μέγα εστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς μή δύνωνται, μηδέ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν». [Εσύ, λοιπόν, υποφέρεις. Και πέρα από όλα αυτά, υπάρχει ανάμεσά μας μεγάλο χάσμα, ώστε αυτοί που θέλουν να διαβούν από εδώ σ' εσάς να μην μπορούν, ούτε οι από εκεί να περάσουν σ' εμάς.] Το απόσπασμα προέρχεται από την παραβολή του πλουσίου και του φτωχού Λαζάρου.

3. «Τάχα θα βάλω πια τις χώρες μου σε κάποια τάξη;». Πρβλ. Τ. Σ. Έλιοτ. Η έρημη χώρα «Ε. Τι είπε ο κεραυνός» (μτφρ. Γ Σεφέρη). Εδώ η φράση «τις χώρες μου» σημαίνει όχι «τις χώρες του βασιλείου μου», αλλά «τον ψυχικό μου κόσμο».

Ο Απόστολος Παύλος στη δεύτερη επιστολή που στέλνει στον Τιμόθεο από τη Ρώμη, ενώ είναι φυλακισμένος και αναμένει την εκτέλεσή του, αναφέρεται στον Δημά, λέγοντας πως «τον εγκατέλειψε, διότι αγάπησε τον παρόντα κόσμο κι έφυγε στη Θεσσαλονίκη». Ο μέχρι εκείνη τη στιγμή μαθητής και σύντροφος του Παύλου, μη θέλοντας προφανώς να συνεχίσει αυτό τον αγώνα που θα τον οδηγούσε, όπως και τον Παύλο, σ' έναν πρόωρο και μαρτυρικό θάνατο -αποκεφαλισμό-, φεύγει από τη Ρώμη, αποκηρύσσοντας τη χριστιανική πίστη και διεκδικώντας το δικαίωμά του να παραμείνει ζωντανός.

Ο ποιητής έχοντας αυτή την αναφορά ως αρχικό ερέθισμα παρουσιάζει τον Δημά στη Θεσσαλονίκη, και μάλιστα στη σύγχρονη εποχή, να επιχειρεί να συντάξει μια επιστολή προς τον Απόστολο Παύλο, προκειμένου να δώσει μια εξήγηση για τη συμπεριφορά του. Το ποίημα ξεκινά, επομένως, με τον χαιρετισμό του Δημά προς τον φυλακισμένο Παύλο που βρίσκεται στη Ρώμη: «Δημάς Παύλω δεσμίω εν Ρώμη χάρειν·».

Είναι η τέταρτη φορά που επιχειρώ να σας γράψω,
μέσα σε τούτο το πολυθόρυβο μπαρ με το ράδιο να παίζει σουίγκ
και το κορίτσι να με κοιτάει παραξενεμένο.

Ο Δημάς ξεκινά την επιστολή του σχολιάζοντας πως είναι η τέταρτη φορά που επιχειρεί να γράψει στον Παύλο, γεγονός που σημαίνει πως πρόκειται για κάτι που του φαίνεται εξαιρετικά δύσκολο, μιας και αισθάνεται προφανώς τύψεις που εγκατέλειψε τον Παύλο σε μια τόσο δύσκολη για εκείνον στιγμή. Είναι, άλλωστε, τόσο παράδοξο να επιχειρεί να γράψει μια επιστολή τέτοιας σημασίας μέσα σ' ένα πολύβουο μπαρ, με το ράδιο να παίζει μουσική (σουίγκ: τζαζ μουσική), κι ένα κορίτσι να τον κοιτάζει παραξενεμένο από τη συμπεριφορά και την εικόνα του.

Ήδη από την αρχή ο ποιητής διαφοροποιεί το χρονικό και ιστορικό πλαίσιο στο οποίο κινείται ο Δημάς. Έτσι, ενώ ο Παύλος βρίσκεται φυλακισμένος στη Ρώμη του 68 μ.Χ., ο Δημάς βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη του 1950 (ή λίγο νωρίτερα). Μετάθεση αναγκαία προκειμένου το ποιητικό υποκείμενο να έχει μια σαφή εικόνα του πώς εξελίχθηκε και του πώς κατέπεσε ο κόσμος ακόμη και μετά την εδραίωση της χριστιανικής θρησκείας. Είναι, επιπροσθέτως, κι η πραγματικότητα που γνωρίζει και βιώνει ο ίδιος ο ποιητής· στοιχείο αναγκαίο προκειμένου να καταστεί σαφέστερη η ταύτισή του με το προσωπείο του Δημά.

Συχνά θυμούμαι την εν Χριστώ ζωή, τους αδελφούς εν Κυρίω,
με τaráζει η νοσταλγία, με διαλύει.

Ο Δημάς, παρά το γεγονός ότι απαρνήθηκε το χριστιανισμό και εγκατέλειψε τον Παύλο, διατηρεί στη μνήμη του τη ζωή που έζησε ως Χριστιανός, όπως και την ανάμνηση των συνοδοιπόρων του κατ' εκείνη την περίοδο· την ανάμνηση των αδελφών του στην κοινή προσπάθεια για τη διάδοση του χριστιανισμού. Μνήμες που του προκαλούν μεγάλη αναστάτωση, καθώς κάθε φορά που επιστρέφει σ' εκείνα τα χρόνια αισθάνεται τη νοσταλγία να τον διαλύει συναισθηματικά.

Με την αναφορά αυτή ο ποιητής θέλει να τονίσει πως η απόφαση του Δημά να εγκαταλείψει τον Παύλο, δεν σήμανε και την οριστική ρήξη με τη χριστιανική περίοδο της ζωής του, που είχε σαφώς πολύ μεγάλο αντίκτυπο στην ψυχή του και στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Έτσι, έστω κι αν ο Δημάς αποφάσισε να απαρνηθεί τον χριστιανισμό, αυτό δεν

συνεπάγεται πως κατόρθωσε παράλληλα να λησμονήσει πλήρως το πλήθος των επιρροών που δέχτηκε από τα κελεύσματα της θρησκείας αυτής, ούτε πως λησμόνησε τα χρόνια των κοινών αγώνων με τους χριστιανούς συντρόφους του.

«Όλοι με θεωρούν ευτυχισμένο καθώς με βλέπουν με το χακί, το περίστροφο στα δεξιά, να βαδίζω γεμάτος αυτοπεποίθηση, στη Μπάρα, στα θέατρα, στα ζαχαροπλαστεία, στα γυμναστήρια. Όμως νιώθω καλά την τερηδόνα να προχωρεί.»

Ο Δημάς δίνει μια εικόνα της ζωής του στη Θεσσαλονίκη -της ζωής μακριά από το χριστιανισμό- και δηλώνει πως υπάρχει μια σημαντική διάσταση ανάμεσα στο πώς την εκλαμβάνουν οι άλλοι και στο πώς πραγματικά τη βιώνει και την αισθάνεται ο ίδιος. Όλοι οι άνθρωποι που τον βλέπουν θεωρούν πως είναι ευτυχισμένος, αφού τον βλέπουν ένστολο (στρατιωτικό ή αστυνομικό) με το χακί και το περίστροφο, να περπατά στην πόλη γεμάτος αυτοπεποίθηση και να συχνάζει σε διάφορους χώρους διασκέδασης. Από την κακόφημη περιοχή της Μπάρας στη Θεσσαλονίκη, όπου πηγαίνουν παλαιότερα όσοι αναζητούσαν εφήμερες ερωτικές απολαύσεις, μέχρι τις πιο θεμιτές διασκεδάσεις που παρέχουν τα θέατρα, αλλά και τις πιο απλές δραστηριότητες, όπως είναι τα ζαχαροπλαστεία και τα γυμναστήρια, ο Δημάς δίνει σε όλους την εντύπωση πως είναι ένας ευτυχισμένος νέος που απολαμβάνει πλήρως τη ζωή του. Εντούτοις, ο ίδιος εκφράζει μια διαφορετική άποψη αφού θεωρεί πως όσο κι αν επιχειρεί να ξεχαστεί με τις διασκεδάσεις και τις διάφορες δραστηριότητες, δεν παύει να αισθάνεται την «τερηδόνα» να προχωρεί· δεν παύει να αισθάνεται, δηλαδή, την ηθική και ψυχική μόλυνση να επεκτείνεται ολοένα και περισσότερο.

Οι διασκεδάσεις υπάρχουν σε αφθονία, η ψυχή του όμως δεν έχει την καθαρότητα και την υγεία των παλαιότερων χρόνων. Όσο κι αν θα ήθελε να αφηθεί στις συνήθεις απολαύσεις της καθημερινότητας, χωρίς να έχει συναίσθηση των παραχωρήσεων που κάνει σε ηθικό επίπεδο, αυτό δεν είναι πια εφικτό.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ο Δημάς έχει γίνει πλέον ένας ένστολος φορέας εξουσίας που οπλοφορεί, ερχόμενος σε πλήρη αντίθεση με τον πρότερο ιεραποστολικό του βίο, όπου προσπαθούσε να διαδώσει το λόγο του Χριστού και τα διδάγματα περί αγάπης και ειρήνης. Μια αντίθεση που καθιστά ακόμη πιο εμφανή την επιθυμία του να απομακρυνθεί απ' ό,τι έχει σχέση με την παλαιότερη χριστιανική ζωή του.

Τι τα θέλετε, κύριε, τι τα θέλετε,
εμείς που γνωρίσαμε μικροί το Χριστό ζούμε τώρα τη θλίψη·
χάσμα γαρ μέγα εστήρικται μεταξύ ημών και υμών.

Το ρητορικό ερώτημα, με τη διπλή επανάληψη, καταγράφει εμφατικά το γεγονός ότι ο Δημάς έχει πλήρη επίγνωση του γεγονότος πως δεν μπορεί τώρα πια, όσο κι αν το θέλει, να αποκτήσει εκείνη την άγνοια σχετικά με το τι είναι ορθό και ηθικό, που θα του επέτρεπε να απολαμβάνει κάθε μορφή ηδονής, χωρίς να αισθάνεται ενοχές και χωρίς να νιώθει πως προδίδει τις αρχές του. Η επαφή του με το λόγο του Χριστού από μικρή ήδη ηλικία έχει ενσταλάξει μέσα του καιρίες αρχές και αξίες, που δεν μπορεί πλέον να τις απαρνηθεί. Ο Δημάς δεν είναι ένα άνθρωπος χωρίς συνείδηση και χωρίς σαφή γνώση του καλού και του κακού· δεν είναι ένας απόλυτα διεφθαρμένος άνθρωπος που θα μπορούσε να αδιαφορήσει για τα κρίσιμα ζητήματα ηθικής και για την ανάγκη να αναζητά κάτι περισσότερο στη ζωή πέρα από την προσωπική του ευχαρίστηση.

Η θλίψη που αισθάνεται, επομένως, προκύπτει από το γεγονός ότι ζει σ' έναν κόσμο όπου η ανηθικότητα και ο εγωκεντρισμός κυριαρχούν· σ' έναν κόσμο όπου η καλοσύνη και το ειλικρινές ενδιαφέρον για τους άλλους ανθρώπους σπανίζουν. Ο Δημάς διακρίνει παντού γύρω του την ηθική κατάπτωση, τη διαφθορά και την κακία των ανθρώπων, κι αυτό του προκαλεί πόνο, διότι, έστω κι αν έχει απαρνηθεί τον χριστιανισμό, δεν μπορεί παρά να αντιληφθεί την ορθότητα των διδαγμάτων του Χριστού και την ανάγκη για ηθικοποίηση των ανθρώπων.

Χρησιμοποιεί, μάλιστα, μια φράση από το Ευαγγέλιο του Λουκά προκειμένου να αποδώσει με μεγαλύτερη σαφήνεια την αγεφύρωτη απόσταση που χωρίζει τους ανθρώπους που έχουν γνωρίσει και αποδεχτεί το λόγο του Χριστού μ' εκείνους που έχουν αδιαφορήσει πλήρως για τα διδάγματά του: «ανάμεσα σ' εμάς κι εσάς θεμελιώθηκε μεγάλο χάσμα». Φράση που προέρχεται από μια παραβολή που αναφέρεται σ' έναν πλούσιο άνθρωπο κι έναν φτωχό, τον Λάζαρο, σύμφωνα με την οποία όσο ζούσαν κι οι δυο ο φτωχός αναγκαζόταν να τρώει τα ψίχουλα που έπεφταν απ' το γεμάτο τραπέζι του πλούσιου. Μετά το θάνατό τους, όμως, ο φτωχός πήγε στον παράδεισο και ο πλούσιος στην κόλαση, στον Άδη, κι όταν ο πλούσιος παρακάλεσε τον Αβραάμ να του στείλει τον Λάζαρο να του δροσίσει με λίγο νερό τα χείλη, ο Αβραάμ αρνήθηκε λέγοντάς του πως όσο ζούσε απόλαυσε κάθε ευτυχία, ενώ ο Λάζαρος κάθε δυστυχία, και πως τώρα τα πράγματα έχουν αντιστραφεί. Πρόσθεσε, μάλιστα, πως ούτως ή άλλως ανάμεσά τους υπάρχει ένα τέτοιο χάσμα, ώστε όσοι ήθελαν να περάσουν από τη μια πλευρά στην άλλη δεν μπορούσαν πλέον.

Όπου να γυρίσω, με σκοτώνει το παράπινό σας:

Δημάς μ' εγκατέλιπεν αγαπήσας τον νυν αιώνα.

Κι όμως νιώθω παράταιρος μέσα στον κόσμο αυτό,
σαν κλασική μουσική σε ταβέρνα.

Ο Δημάς παραδέχεται πως βασανίζεται από τις τύψεις που αισθάνεται για το γεγονός ότι εγκατέλειψε τον Παύλο και πως το παράπινό του Παύλου ότι «ο Δημάς με εγκατέλειψε διότι αγάπησε τον παρόντα κόσμο (την παρούσα ζωή)», του προκαλεί μεγάλο πόνο· τον σκοτώνει. Είναι σαφές, λοιπόν, πως ο Δημάς έχει μετανιώσει για τον τρόπο που συμπεριφέρθηκε και για την απόφασή του να απαρνηθεί το χριστιανισμό. Παραδέχεται, μάλιστα, πως τελικά δεν έχει κατορθώσει να κερδίσει αυτό που ήθελε, αφού δεν μπορεί να ευχαριστηθεί την παρούσα ζωή και τον παρόντα κόσμο. Όπου κι αν πάει νιώθει παράταιρος και αταίριαστος, όπως αταίριαστο θα ήταν να ακούγεται μια τόσο εκλεπτυσμένη μουσική, όπως είναι η κλασική, σε μια ταβέρνα, όπου κανείς δεν θα μπορούσε να την εκτιμήσει και κανείς δεν θα την έβρισκε ταιριαστή ή ευχάριστη.

Το τίμημα, λοιπόν, για τον Δημά είναι πως παρά το γεγονός ότι προτίμησε να αφεθεί στις εγκόσμιες απολαύσεις, τελικά του είναι αδύνατο να τις βιώσει στο βαθμό που θα το ήθελε, αφού η συνειδησή του και οι αρχές του δεν του επιτρέπουν να αγνοήσει ή να αποδεχτεί την ανηθικότητα και την κακία αυτού του κόσμου. Νιώθει παράταιρος, διότι είναι ένας άνθρωπος που γνωρίζει τι σημαίνει ηθικότητα και γνωρίζει πως αυτός ο κόσμος θα μπορούσε να είναι καλύτερος· νιώθει παράταιρος, διότι είναι ένας άνθρωπος με συνείδηση της δολιότητας και της ανηθικότητας, και δεν μπορεί να συμβιβαστεί με τους γύρω του· δεν μπορεί να αποδεχτεί το πόσο εύκολα οι άλλοι αδιαφορούν για το ηθικά σωστό και επιδιδονται χωρίς τύψεις σε αχρείες απολαύσεις.

Κι όταν ανοίγω το άλμπουμ με τα εικόνια που μας κάμναν
πλανόδιοι ζωγράφοι σ' εξορμήσεις ιεραποστολικές,
δεν ξέρω αν θα 'θελα να επιστρέψω, είναι τόσο οδυνηρή

η εποχή της φρόνησης, θα 'θελα μόνο να ξεριζώσω με τα χέρια μου τη μνήμη.

Ο Δημάς επιστρέφει συχνά στις αναμνήσεις του παρελθόντος και στις ιεραποστολικές περιοδείες που έκανε με τους αδερφούς του, στην προσπάθειά τους να διαδώσουν το λόγο του Χριστού. Θυμάται πολύ καλά την προγενέστερη περίοδο της ζωής του, αλλά δεν είναι καθόλου σίγουρος αν θα ήθελε να επιστρέψει σε αυτή, καθώς τη θεωρεί εξαιρετικά δύσκολη και επώδυνη. Όσο κι αν αισθάνεται τύψεις για τον τρόπο που ζει τώρα, του φαίνεται απίθανό να μπορέσει να επανέλθει σε μια ζωή απολύτως ηθική και αγνή. Αισθάνεται, βέβαια, αποτροπιασμό για το γεγονός ότι έχει αφεθεί σ' έναν κόσμο γεμάτο ανηθικότητα, αλλά ξέρει κιάλας πως δεν θα μπορούσε να επιστρέψει ξανά στο άλλο άκρο, σε μια ζωή, δηλαδή, που θα βασιζόταν πλήρως στις ηθικές αρχές και επιταγές του χριστιανισμού.

Έτσι, το μόνο που θεωρεί πως θα μπορούσε να του προσφέρει ανακούφιση είναι το να μπορούσε να ξεριζώσει με τα ίδια του τα χέρια την ανάμνηση εκείνων των χρόνων και το να απαλλαγεί από τη μνήμη όλων εκείνων των ηθικών αρχών που έλαβε κάποτε και τώρα τον αποτρέπουν από το να μπορέσει να αφεθεί χωρίς καμία ενοχή στις απολαύσεις που έχει να προσφέρει ο κόσμος της ανηθικότητας. Πιστεύει πως αν ξεχνούσε όλα τα διδάγματα του Χριστού κι όλες εκείνες τις αξίες με τις οποίες έχει εμποτιστεί η ψυχή του, θα ήταν σε θέση να έρχεται σ' επαφή με την ανηθικότητα του κόσμου, χωρίς αυτό να τον ενοχλεί, κι ακόμη περισσότερο χωρίς να έχει καν συνείδηση πως ό,τι αντικρίζει γύρω του είναι ανήθικο και κατακριτέο.

Τάχα θα βάλω πια τις χώρες μου σε κάποια τάξη;

Και πώς μες στ' αδιέξοδο έξοδο να 'βρω;

Τα εναγώνια ερωτήματα με τα οποία ολοκληρώνεται η επιστολή του Δημά εκφράζουν την επιθυμία του, κι εμμέσως την επιθυμία του ίδιου του ποιητή, να φτάσει κάποια στιγμή σ' ένα επίπεδο ψυχική ηρεμίας, βάζοντας τα συναισθήματά του σε τάξη. Εγχείρημα, ωστόσο, δύσκολο, μιας και απαιτεί μια ριζική μεταστροφή στον τρόπο που σκέφτεται, αφού, όσο βρίσκεται στον κόσμο της ανηθικότητας, θα αισθάνεται πάντοτε τύψεις για το γεγονός ότι εγκατέλειψε το χριστιανικό δρόμο και αφέθηκε συνειδητά σε πράξεις δολιότητας κι εγωισμού· θα νιώθει ενοχές για το γεγονός ότι προτίμησε τα θέληγτρα του άνομου ερωτισμού και τις ανούσιες συνεχείς διασκεδάσεις.

Προκειμένου να βρει την έξοδο απ' αυτό το αδιέξοδο στο οποίο βρίσκεται, θα πρέπει είτε να γίνει ένας άλλος άνθρωπος, και να απαρνηθεί πλήρως το σύνολο των ηθικών του αρχών, ώστε να απολαμβάνει χωρίς τύψεις τον έκλυτο βίο του, είτε να επιστρέψει στην ηθικότητα του παρελθόντος και να αναζητήσει εκ νέου το δύσκολο δρόμο μιας ενάρετης ζωής.

Ερωτήσεις

1. Το ποίημα έχει τη μορφή επιστολής του Δημά προς τον Απόστολο Παύλο που ήταν φυλακισμένος στη Ρώμη. Ποια στοιχεία δείχνουν την πλαστότητα των προσώπων; Τι νομίζετε ότι αντιπροσωπεύουν τα πρόσωπα αυτά;

Προκειμένου ο ποιητής να πλάσει την ταυτότητα των επιμέρους προσώπων, του Δημά και του Παύλου, καταφεύγει σε δύο βασικές τεχνικές: στην περιγραφή και στη μορφή της γλώσσας. Η επιστροφή στον κόσμο του Παύλου γίνεται με τη χρήση φράσεων που αντλούνται από το Ευαγγέλιο του Λουκά και από τη 2η επιστολή του Παύλου προς τον Τιμόθεο, ενώ το προσωπίο του Δημά διαμορφώνεται με τις περιγραφές σχετικά με την εμφάνισή του και τον τρόπο που περνά το χρόνο του.

Πρόκειται, βέβαια, για πρόσωπα που είναι εμφανώς πλαστά κι αυτό προκύπτει από την ξεκάθαρη διαφορά που υπάρχει στο χρόνο δράσης και ύπαρξής τους. Έτσι, ενώ τηρείται, φαινομενικά, η ιστορική πορεία της ζωής του Παύλου, που είναι φυλακισμένος στη Ρώμη, η ισορροπία ανατρέπεται πλήρως από το γεγονός ότι ο Δημάς τοποθετείται στη Θεσσαλονίκη της εποχής του ποιητή.

Είναι, άρα, σαφές πως ο Χριστιανόπουλος δεν επιθυμεί να διατηρήσει την επίφαση πως πρόκειται για τα γνωστά ιστορικά πρόσωπα, και πως επιλέγει να καταστήσει εμφανείς τους πραγματικούς τους ρόλους, με τον Δημά να λειτουργεί ως το προσωπείο του ίδιου του ποιητή, και τον Παύλο να επέχει το ρόλο της κοινωνικής και θρησκευτικής συνείδησης και αγωγής που αποτελούν το κυρίαρχο πλαίσιο στον κόσμο όπου δρα ο ποιητής. Είναι σαν να διαβάζουμε μια επιστολή του Χριστιανόπουλου που αισθάνεται πως δεν μπορεί να ακολουθήσει τις αρχές που έλαβε ως παιδί· μια επιστολή που απευθύνεται τόσο προς τους φορείς αγωγής, όσο και εν γένει προς το κοινωνικό σύνολο στο οποίο ζει και κινείται.

2. Ο ποιητής συμφύρει δυο καταστάσεις: της τότε εποχής και της σύγχρονης, χρησιμοποιώντας ως προσωπείο του το Δημά. Προσπαθήστε να εντοπίσετε λέξεις και φράσεις που δείχνουν αυτό το συμφυρμό. Αυτή η μέθοδος προσδίδει στο ποίημα έναν ιστορικό χαρακτήρα. Ποιος μεγάλος Έλληνας ποιητής χρησιμοποιεί αυτή τη μέθοδο;

Ο Χριστιανόπουλος αντλώντας στοιχεία από τη μέθοδο που χρησιμοποιεί ο Καβάφης, επιχειρεί ως ένα βαθμό να συνθέσει ένα ποίημα στο οποίο τα πρόσωπα κινούνται στο απώτερο παρελθόν, προκειμένου να υπάρξει η αναγκαία αποστασιοποίηση. Εντούτοις, ο Χριστιανόπουλος δεν ακολουθεί επακριβώς τη μέθοδο του Καβάφη, αφού δημιουργεί μια διάσταση ανάμεσα στη χρονική εποχή που κινείται το ένα πρόσωπο, ο Παύλος, και στην εποχή που κινείται το άλλο πρόσωπο, ο Δημάς -το προσωπείο του ίδιου του ποιητή. Έτσι, οι αναφορές που γίνονται σχετικά με το μπαρ, το γυμναστήριο, το ζαχαροπλαστείο, τη Μπάρα, τη σουίνγκ κ.λπ., τοποθετούν τον Δημά στην εποχή του ίδιου του ποιητή, ενώ η χρήση αποσπασμάτων από τα κείμενα της Αγίας Γραφής τοποθετεί, τουλάχιστον γλωσσικά, τις αναφορές που γίνονται στον Παύλο στην πραγματική ιστορική εποχή του.

3. Γιατί ο αφηγητής νιώθει παράταιρος μέσα στον κόσμο; Ποια φράση αποδίδει καλύτερα το αίσθημά του αυτό;

Ο Δημάς παρά το γεγονός ότι προτίμησε να αφεθεί στις εγκόσμιες απολαύσεις, τελικά του είναι αδύνατο να τις βιώσει στο βαθμό που θα το ήθελε, αφού η συνείδησή του και οι αρχές του δεν του επιτρέπουν να αγνοήσει ή να αποδεχτεί την ανηθικότητα και την κακία αυτού του κόσμου. Νιώθει παράταιρος, διότι είναι ένας άνθρωπος που γνωρίζει τι σημαίνει ηθικότητα και γνωρίζει πως αυτός ο κόσμος θα μπορούσε να είναι καλύτερος· νιώθει παράταιρος, διότι είναι ένας άνθρωπος με συνείδηση της δολιότητας και της ανηθικότητας, και δεν μπορεί να συμβιβαστεί με τους γύρω του· δεν μπορεί να αποδεχτεί το πόσο εύκολα οι άλλοι αδιαφορούν για το ηθικά σωστό και επιδίδονται χωρίς τύψεις σε αχρείες απολαύσεις.

«Κι όμως νιώθω παράταιρος μέσα στον κόσμο αυτό, / σαν κλασική μουσική σε ταβέρνα»: Όπου κι αν πάει νιώθει παράταιρος και αταίριαστος, όπως αταίριαστο θα ήταν να ακούγεται μια τόσο εκλεπτυσμένη μουσική, όπως είναι η κλασική, σε μια ταβέρνα, όπου κανείς δεν θα μπορούσε να την εκτιμήσει και κανείς δεν θα την έβρισκε ταιριαστή ή ευχάριστη.

4. Ποια ψυχική κατάσταση εκφράζεται στο ποίημα;

Ο Δημάς αισθάνεται τύψεις για τον τρόπο με τον οποίο φέρθηκε στον Παύλο, αλλά και έντονη νοσταλγία για τη χριστιανική ζωή που εγκατέλειψε. Νιώθει πως δεν μπορεί να ταιριάξει σ' αυτόν τον κόσμο, αφού όσο κι αν το θέλει δεν μπορεί ν' αφηθεί χωρίς ενοχές σ' αυτές τις απολαύσεις που χαρακτηρίζονται για την ανηθικότητά τους. Ωστόσο, ο Δημάς καθιστά σαφές πως δεν θα μπορούσε εντούτοις να επιστρέψει στον πρότερο χριστιανικό του βίο, αφού του είναι επώδυνο το να προσπαθεί να συμμορφωθεί σε όλες αυτές τις ηθικές αρχές που θέτει μια αμιγώς ενάρετη ζωή. Έτσι, η κύρια ψυχική κατάσταση δίνεται πιθανώς στους καταληκτικούς στίχους, όπου ο ήρωας παρουσιάζεται να βιώνει έναν εσωτερικό διχασμό• μια αδυναμία να βγει από το αδιέξοδο στο οποίο βρίσκεται.

Ο Δημάς δεν είναι τελείως εξαχρειωμένος, ώστε να απολαμβάνει χωρίς ενοχές και χωρίς τύψεις τον έκλυτο βίο, αλλά δεν είναι και απόλυτα εγκρατής, ώστε να μπορέσει να ζήσει μια ως προς όλα ηθική και χριστιανική ζωή.

Ντίνος Χριστιανόπουλος

Φιλολογικό ψευδώνυμο του Κωνσταντίνου Δημητριάδη. Γεννήθηκε το 1931 στη Θεσσαλονίκη. Σπούδασε φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και εργάστηκε ως βιβλιοθηκάριος στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης. Ιδρυτής και διευθυντής του λογοτεχνικού περιοδικού Διαγώνιος. Έργα: Ποίηση: Εποχή των ισχνών αγελάδων (1950), Ποιήματα 1950-1955 (1957), Ανυπεράσπιστος καημός (1960), Ποιήματα 1949-1960 (1962), Το κορμί και το σαράκι (1964), Ποιήματα 1949-1964 (1967), Προάστεια (1969), Ποιήματα 1949-1970 (1974), Μικρά ποιήματα (1975), Μικρά ποιήματα 1960-1978 (1979), Ιστορίες του γλυκού νερού (1980), Το αιώνιο παράπνο (1981), Νέα ποιήματα, 1977-1981, Νεκρή πιάτσα (1984), Ποιήματα (συγκεντρ. έκδοση) (1984), Ποιήματα (συγκεντρ. έκδοση) (1998). Πεζά: Ιστορική και αισθητική διαμόρφωση του ρεμπέτικου τραγουδιού (1961), Έκθεσις βιβλίων περί Θεσσαλονίκης (1962), Η κάτω βόλτα (1963). Δοκίμια, σειρά πρώτη (1965), Στρατής Δούκας (1969), Τα γλυπτά της Νεότερης Θεσσαλονίκης (1969), Στιχάκια του στρατού (1973), Τα πρώτα λογοτεχνικά περιοδικά της Θεσσαλονίκης 1921-1924 (1975), Οι μεταφράσεις του «Ύμνου εις την Ελευθερίαν» του Σολωμού (1978), Λογοτεχνικά περιοδικά που τυπώθηκαν στη Θεσσαλονίκη, 1850-1980 (1980), Ρεμπέτες του ντουινιά (1986), Η ποίηση στη Θεσσαλονίκη από το 1913 έως το 1940 (1986), Με τέχνη και με πάθος (1988), Συμπληρώνοντας τα κενά (1988) κ.ά.